

Balkan nakon II svjetskog rata

Balkan za vrijeme Hladnog rata

Balkan nakon Hladnog rata

- Nakon '45. balkanske države ulaze u proces oporavka
- Novi komunistički režimi vrše konsolidaciju režima i obračun sa političkim neistomišljenicima
- I posleratni period obilježen pogibijama: kolaboracionističkih snaga, u grčkom građanskom ratu, u Blajburgu itd.
- Jugoslovenski narodnooslobodilački pokret najveći u Evropi; želja Broza da Jugoslaviju profiliše kao glavnu balkansku silu

Stav Jugoslavije prema Albaniji?

- Pariska mirovna konferencija
- Zalaganje za teritorijalni integritet (za razliku od SAD-a i UK-a)
- Na Kosovu i Metohiji vođena politika lojalizacije i zabrane naseljavanja Crnogoraca i Srba

Odgovor Hodže: u početku smatrao za politički pritisak i zalagao se za jače veze sa SSSR-om preko Bugarske (stav SSSR-a negativan)

- Hodža i Tito o Kosovu?
- Rješenje postojalo u okviru Balkanske federacije
- 1946. usvojeni Ugovor o uskladjivanju privrednih planova, carinskoj uniji i izjednačavanju valuta
- I svjetski mediji najavljivali ujedinjenje dvije zemlje
- Italijanski mediji najavljivali aneksiju
- Nakon povratka iz Moskve Envera Hodže, kriza u odnosima
- Staljin bio za sporazum CK-a Albanije, Jugoslavije i Bugarske
- Kasnije odnos Jugoslavije i Albanije kao odnos SSSR-a i Jugoslavije
- 1948. kraj pregovora i IB

- Odnose sa Bugarskom Jugoslavija uslovljavala (zvaničnim) priznanjem makedonske nacionalne posebnosti od strane Sofije
- 1947. inicijative za bližom saradnjom i potpisivanje Bledskih sporazuma: o privrednoj saradnji, o carinskim olakšicama, pripremama za carinsku uniju, dvovlasničkim imanjima itd.
- Cilj JB Tita i Georgija Dimitrova: usposravljanje miroljubive koegzistencije
- Skepsa SSSR-a prema približavanju dvije zemlje

- Problem slovenske manjine u egejskoj Makedoniji tačka sporenja SFRJ i Grčke
- Jugoslovenska strana insistira da se tom narodu prizna načelo samoopredjeljenja, grčki komunisti traže praćenje grčke linije partije a ne jugoslovenske. Tokom rata Jugoslavija zajedno sa Bugarskom i Albanijom podržavala komuniste.
- Geogri Dimitrov, 1. 1947: I Grčka potencijalna članica Istočno-evropske (kon)federacije; Oštra reakcija Staljina
- Do 1948. godine Jugoslavija smatrana sovjetskom ekspoziturom koja ugrožava okolne zemlje; Stoga i sjedište IB-a u Beogradu
- Uzrok sukoba Jugoslavije i SSSR-a vuku korijene još od projekta Balkanske federacije;
- Deje o Podunavko-balkanskoj konfederacije (Balkan, Mađarska, Čehoslovačka, Poljska)

- Već sredinom 1948. Popoviću saopšteno da SSSR povlači vojne stručnjake iz Jugoslavije; Ujedno i početak destalinizacije u Jugoslaviji
- Nedelju dana kasnije Staljin šalje pismo CK KPJ u kojem omalovažava jugoslovenske komuniste, što ovi demantuju
- Na poziv Staljine da prisustvuju novom zasjedanju Kominforma u Bukureštu, Tito odbija
- 1. jula na zasjedanju Kominforma, u antologijskom dokumentu optužuje KPJ
- Poziv na državni udar
- Instrumenti politike SSSR-a: radio propaganda, kutije materijala niz Dunac, Tršćanska kriza, povlače se kreditni ugovori, zaključeni sporazumi
- Titova odlučnost
- Krajem 1949, prvo SSSR, pa zatim sve srčave istočnog bloka redom otkauju Ugovore o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći
- Iste godine YU izabrana za nestalnu članicu SBUN

- Iznenadno povećanje brojnosti rumunske, mađarske i bugarske vojske
- Na mađarskoj granici česti manevri
- Operacija Jugoslavija?
- Zapad u Titu vidi otpor Staljiu
- Pritisci da uđe u projekat Maršalovog plana; od 1949 prestaje pomoć grčkim komunistima
- MMF i SB počinju davati kredite Jugoslaviji
- Ostvarena i saradnja sa NATO paktom kroz ugovor o vojnoj pomoći SAD-YU, 1951. godine; Jugoslavija dobila vojnu pomoć od 15 milijardi dolara
- SMrt Staljina i otopljanje odnosa
- 1956 dolazak Hruščova u Beograd; Beogradska i Moskovska deklaracija
- Referat na zasijedanju KPSSSR-a o staljinovoj vladavini

- 1953-1955 postojanje Drugog balkanskog pakta
- Jugoslavija, Grčka i Turska, kroz sistem 4 ugovora za vojno-političku saradnju
- **Ugovor prijateljstvu**
- **Dopunski sporazum uz Ankarski sporazum**
- **Bledski ugovor o savezu, političkoj saradnji i uzajamnoj pomoći**
- **Sporazum o uspostavljanju Balkanske savjetodavne skupštine**
- Zbog Kipra neuspjeh

- 1967. vojni puč u Grčkoj i režim vojne hunte, do 1973.
- U okviru otopljavanja hladnoratovskih sukoba, u Jugoslaviji dolazi do buđenja nacija
- MASPOK i Cestna afera
- Ustav SFRP 1974
- Čaušesku postaje predsjednik
- Samoizolacija Albanija 1974

- 1977. rukovodstvo SR Srbije Predsjedništvu šalje Plavu knjigu, o ustavnom položaju Srbije i neprirodnoj podjeli teritorije
- Pad jugoslovenske ekonomije; Smrt Tita 1980
- Dolazak Predsjedništva; Početak aktuelizovanja pitanja pada broja Crnogoraca i Srba na Kosmetu
- 1981. protesti Albanaca na Kosovu
- 1986. Slobodan Milošević dolazi na čelo SK Srbije, a septembra iste godine Večernje novosti objavljuju Memorandum SANU-a

- Smjena vojvođanskog, kosovskog i crnogorskog političkog rukovodstva i dolazak promiloševićevskih ljudi
- 1989. dolazak Ante Markovića za premijera, iste godine Milošević izabran za predsjednika SR Srbije, a u Hrvatskoj osnovati HDZ
- Govor na Gazimestanu
- Grčka 1981. ulazi u EZ, ali Kipar akutni problem
- 1985 umire Hodža, dolazak umjerenijih snaga
- Dolazak Gorbačova 1985; Brežnjevljeva i Sinatrina doktrina; Pad Berlinskog zida

- U Bugarskoj 1989. prve demonstracije koje se bave **ekološkim pitanjima**
- KP Bugarske smenjuje Živkova i postavlja Petra Mladenova, mladog reformatora
- Demonstracije nastavljene; traži se ukidanje ustavne pozicije KPB; Zahtjeve usvaja Mladenov
- Prvi višestranački izbori 1990. godine, gdje pobjedu odnosi Bugarska socijalistička partija
- Decembra 1989. Malteški samti Buš-Gorbačov
- Nakon sastanka dolazi i do Rumunske revolucije usmjerene protiv: Čaušeskua, Sekuritatea, policijske države
- Kanal Černavoda-Negru
- Greška: nazvati demonstratore fašistima
- Nakon smrti Enver Hodže, u Albaniji započinju blage reforme; pod pristiskom demonstracija koje kreću iz Skadra, Ramiz Alia pristaje na reforme i izbore; Potpisuje Helsinški završni akt, a transformisana Socijalistička partija Albanije pobjeđuje
- Na novim izborima Demokratska partija Albanije, Beriše

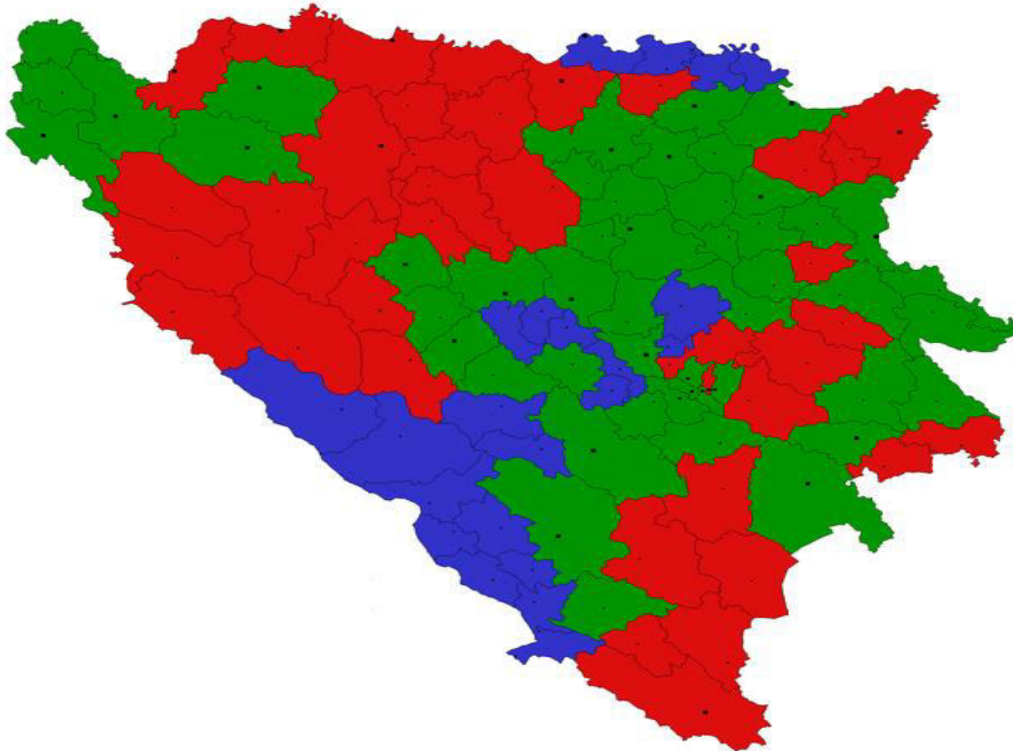
- U Ljubljani pokušaj antibirokratskog obrta; uslijedile sankcije Srbije i prekid slanja električne energije Hrvatskoj
- Januara 1990. početak ekonomske reforme Jugoslavije pod vođstvom Anta Markovića
- Savez komunista Jugoslavije doživio kraj napuštanjem hrvatske i slovenačke delegacije
- Dok Hrvati reorganizuju Ustav, Srbi započinju
- U Sloveniji prvi demokratski izbori (i predsjednički i parlamentarni) – DEMOS; Milan Kučan
- Istog mjeseca u Hrvatskoj pobjeđuje HDZ Tuđmana
- Istog mjeseca, nakon nereda na utakmici Dinamo- CZ, osnovana Stranka demokratske akcije
- Tuđman najavljuje ukidanje statusa konstitutivnog naroda Srbima u Hrvatskoj
- Srbi odgovaraju: Milan Babić najavljuje formiranje SAO Krajina, a skupština AP Kosovo proglašava se republikom
- Avhusta mjeseca započinje Balvan revolucije, a u sarajevu se osniva Srpska demokratska stranka
- Proglašenje Srpske Krajine

- Januara 1991. godine Hrvatska stvara sopstvene vojne snage Vijeće obrane
- Generalštab JNA traži uođenje vanrednog stanja na cijeloj teritoriji SFRJ; odbijeno
- Maja mjeseca, nakon referenduma, Hrvatska i Slovenija proglašavaju nezavisnost
- Neuspio odgovor Miloševića na Sloveniju: Desetodnevni rat, završen Brionskim sporazumom i povlačenjem JNA
- Hitnost situacije rezultira i Badinterovom komisijom, sa mišljenjem: Republičke granice istovremeno su i državne granice, a pravo na samoopredeljenje imaju republike a ne narodi..
- JNA započinje opsadu Vukovara, a u septembru Makeodnija proglašava nezavisnost.
- Mjesec dana kasnije započinje raketiranje Banskih dvora i opsada Dubrovnika
- Hrvatske snage će istog mjeseca izvršiti pokolj srpskog stanovništva u Gospiću (operacija Medački džep)

- Novembra 1991. JNA osvaja Vukovat, i vrši masakr u Ovčari, a hrvatsko političko vođstvo BIH progčlava Hrvatsku republiku Herceg-Bosnu.
- Desembar: Ante Marković podnosi ostavku
- Već početkom 1992. EZ priznaje nezavisnost Slovenije i Hrvatske
- U BIH srpsko političko vođstvo sada proglašava Republiku Srpsku
- Na djelimično uspješnom referendumu u BIH, izglasana nezavinost.
- Prije samog rata, **Karington-Kutilijerov** plan za mir: 1992. godine

Karington-Kutilijerov plan

- Predlažu Etničku konsolidaciju na svim administrativnim nivoima; veće ovlasti lokalnih vlasti; kvalifikovanje okruga kao muslimanskih ili srpskih ili hrvatskih čak i ako nema većine

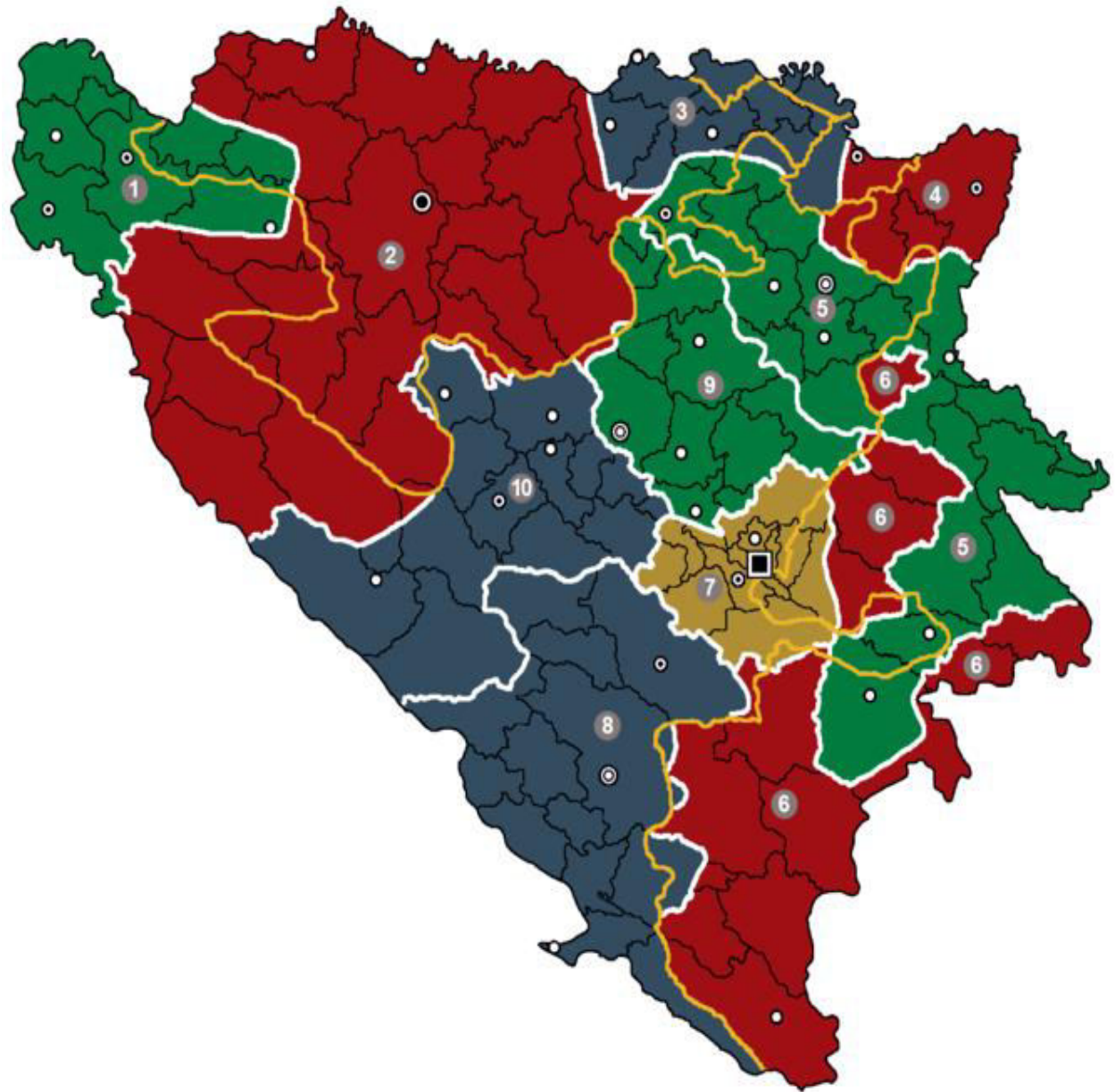
- Plan prihvatili i Mate Boban, Karadžić i Izetbegović
- Nakon sastanka sa američkim ambasadorom Zimermanom, Izetbegović povukao potpis
- Potencirana cjelovitost Bosne, ali i opasnost of prevelikog srpskog dijela i hrvatskih i muslimanskih enklava

- Uslovi za rat stvoreni nakon priznanja EZ nezavisnosti
- Početak sukoba: Srpska dobrovoljačka garda Željka Ražnatovića Arkana zauzima Bijeljину i Zvornik
- Istog mjeseca proglašena zajednica SRJ
- Marta 1992. uvedene sankcije SRJ

- Ubrzo opasada Sarajeva koja će trajati četiri godine
- Maj 1992: Sasanak u Gracu između Karadžića i Mate Bobana o dvoetničkom razgraničenju; dogovor o novoj srpsko-hrvatskoj granici koja bi išla glavnom ulicom u Mostaru koja nosi ime Maršal Tito
- Juna 1992. počinju i sukovi Armije BiH i Hrvatskog vijeća obrane, do 1994.

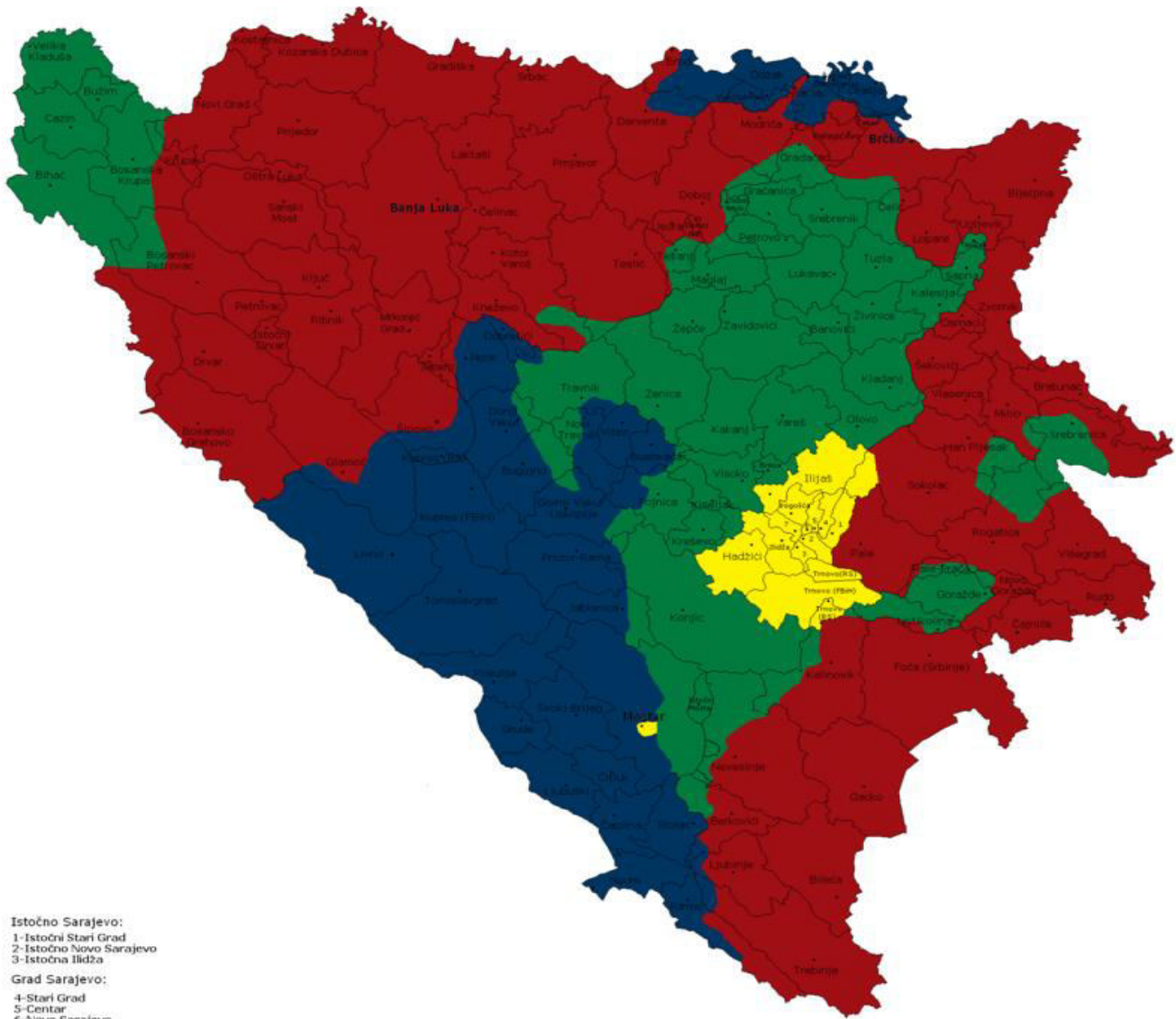
Vens-Ovenov plan

- Previđena unitarna BiH;
- 10 pokrajina, sa ingerencijama u oblasti obrazovanja;
- Vojska Republike Srpske bi morala da se **povuče** sa 27% teritorije. Pokrajine su bile uređene tako da Srbi **ne bi mogli** da organizuju svoju državu. Sajrus Vens je 1. aprila podnio ostavku na mjesto specijalnog izaslanika Ujedinjenih nacija. Na njegovo mjesto je 1. maja 1993. postavljen norveški ministar inostranih poslova Torvald Stoltenberg.
- Plan odbila Srpska strana
- Prvbitno prihvatila, ali nakon skuptšine na Palama, promijenjena odluka

Stoltenber-Ovenov plan

- Tri konstitutivne republike
- Suštinski labava federacija
- Odbila muslimanska strana

- Istočno Sarajevo:
- 1-Istočni Stari Grad
  - 2-Istočno Novo Sarajevo
  - 3-Istočna Ilidža
- Grad Sarajevo:
- 4-Stari Grad
  - 5-Centar
  - 6-Novo Sarajevo
  - 7-Novi Grad

- 1993. usvojeno ime Bošnjak
- Novembra iste godine granatiran Stari most u Mostaru, od strane Hrvata
- Sljedeća tragedija: masakri na Markalama u istorijskom jezgru Sarajeva, februara 1994. godine
- Otpočinjanje napada na Republiku Srpsku
- Maja 1994. u Vašingtonu sastanak predstavnika Bošnjaka i Hrvata; Sporazum o formiranju Federacije BiH
- Već u maju izvedene operacije Bljesak i Oluja
- Jula 1995. masakr nad muslimanima u Srebrenici od strane snaga Ratka Mladića i Škorpiona

- Zahvaljujući NATO napadu na Republiku Srpsku, združena komanda Bošnjaka i Hrvata svodi srpsku teritoriju na nešto manje od 50%
- U Dejtonu 1995. godine potpisan mir
- Velika unutrašnja politička kriza u Albaniji 1996. godine; Sali Beriša optužen za krađu izbora
- *Anarhija u Albaniji*: Period početka 1997, svojevrsni građanski rat u Albaniji; Poncijeva šema

- Stanje u Jugoslaviji nakon sankcija katastrofalno: 800.000 nezaposlenih, preko 900.000 izbjeglica u zemlji, 3 miliona živi na granici siromaštva
- Politička kriza nastupa 1996, sa pobjedom opozicije Zajedno na lokalnim izborima, što Milošević nije priznavao
- Početak velikih demonstracija
- Nakon pritiska dugih 117 dana, prihvata pobjedu opozicije na lokalnu
- U tom periodu započinje i vojno-politički sukob na Kosmetu

- 1997. i razlaz u DPS-u
- 1995. potpisani Erdutski sporazumi, između Hrvatske i SRJ, o reintegraciji Istočne Slavonije, Baranje i istočnog Srema
- Protiv Karadžića i Mladića podignute optužnice
- Konsolidacija političkih prilika u Bosni i formiranje tročlanog predsjedništva: Izetbegović-Krajišnik-Zubak
- 1993. Makeodnija priznata kao BJRK od strane UN-a
- Slovenija jedini svijetli primjer disolucije
- 1999. eskalacija na Kosmetu

- Rat dobija na intezitetu nakon zločina u Račku
- Kontakt grupa organizuje pregovore u Rambujeu
- Nakon neuspjeha, bombardovanje
- Očajnički potez: traženje saveza Bjelorusije, Srbije i Rusije
- 1999. u Kumanovu potpisan vojno-tehnički sporazum, i usvojena rezolucija SBUN 1244, koja konstatuje formalnu vlast SRJ nad Kosovom
- 5. oktobra 2000. odlazak Miloševića

- 2001. početak sukoba u Makedoniji
- Albanska paravona grupacija Oslobodilačka nacionalna armija napada bezbijednosne snage Makedonije
- Okončano Ohridskim sporazumom 2001.
- Albanci dobili autonomiju (kulturno-obrazovnu)
- 2002. Beogradski sporazum - Solanija

- Noviji događaji:
- Referendum 2006. Crna Gora
- Hrvatska: 2009. NATO; 2013: EU
- Crna Gora: 2017. NATO
- Pitanje Kosova, Republike Srpske, Makedonije...